АФРИКА 09.08.2023 | Жоана де Деус Перейра

Ігри гідри

Після перевороту в Нігері російський вплив в Африці зросте. Втім, Москва також ризикує втратити контроль: «Ваґнер» має власні інтереси.

Серед розбурханих хвиль геополітичного переділу з морських глибин постає страхітлива гідра, чиї численні голови символізують зростання впливу «групи Ваґнера» в Африці. Саме цього міфічного монстра нагадують стосунки між ПВК «Ваґнер» та її спонсором, Росією: вони настільки складні, що не завжди зрозуміло, хто кого контролює. Все, що коїть це угрупування на віддаленому від Москви континенті, має наслідки, які відлунюють у коридорах владних структур усього світу.

На тлі путчу в Нігері та саміту Росія – Африка, що відбувся невдовзі після нього, цей зв'язок стає абсолютно очевидним. Російські прапори, якими демонстративно розмахували прихильники заколоту, впадають в очі попри хаос. Прямих доказів причетності «Ваґнера» або Росії до путчу немає, та опортуністичний підтекст ігнорувати не можна. Сум'яття цілком відповідає їхнім стратегічним інтересам, адже дестабілізація забезпечує родючий ґрунт для утворень на кшталт «Ваґнера» – так само гідра перебуває в своїй стихії під час шторму.

Анатомічно щупальця гідри одночасно сполучені та незалежні одне від одного. Найімовірніше, так само можна схарактеризувати зв'язок між Росією та «Ваґнером». З одного боку, «Ваґнер» – невидима рука Росії в таких країнах, як Малі та ЦАР. З іншого – існує думка, що останнім часом «Ваґнер» іде власним шляхом незалежно від Кремля. З огляду на саміт у Санкт-Петербурзі, ця гіпотеза має право на існування.

Російсько-африканський саміт (другий з 2019 року) висвітлив суть політичної тактики Владіміра Путіна. В той час як світ найчастіше сприймає Африку як дотаційний регіон або об'єкт експлуатації, Путін пропонує інший підхід. Ставлячи африканських лідерів у центр уваги й розмовляючи з ними як з рівними, потенційними партнерами, він підважує історично складений вплив Заходу на

континент. Путінська стратегія встановлення багатополярного світового порядку полягає, зокрема, в тому, щоб хитро, «м'якою силою», переманити на свій бік країни Африки. Списання боргів і безкоштовні поставки зерна справляють враження добросердності, але насправді слугують стратегічним інструментом для виведення Африки зі сфери впливу Заходу й перетягання її на бік Росії.

Можна подумати, що стратегія Путіна певною мірою результативна, та боротьба триває

Президент ПАР Сиріл Рамафоса на саміті висловив новий погляд на війну [Росії] в Україні та її вплив на Африку. Те, що Путін згадав про постраждалі африканські країни, посилює враження, що він поважає їхній суверенітет, і рішення ухвалюються за обопільною згодою. Посил для африканських лідерів такий: Росія – друг, Росія – партнер, Росія вас слухає. Я, Владімір Путін, чую вас краще, ніж лідер будь-якої західної держави.

Можна подумати, що стратегія Путіна певною мірою результативна, та боротьба триває. Провал заколоту «Ваґнера» в Росії показав, що щупальця гідри, найвірогідніше, сполучені не так тісно, як здається. Заколот порушив украй важливе питання про те, що «Ваґнер» чинитиме на континенті в майбутньому. Чи Путін – той лялькавод, що керує гідрою, чи монстр уже виріс так, що контролювати його неможливо? Чи російський президент просто катається на піднятих гідрою хвилях і намагається отримати максимальний зиск, чи задає напрямок руху згідно з ретельно продуманим планом?

Динаміка між Росією та «Ваґнером» в Африці була й є настільки складною, що часто розмиваються кордони між суверенітетом, власними інтересами та бажанням домінувати на світовій арені. Утворена «Ваґнером» і Росією гідра може, з одного боку, мати тісні внутрішні зв'язки, а з іншого – уособлювати кілька окремих сутностей. Іншими словами, вона може бути одним багатоголовим створінням або складатися з кількох сполучених чудовиськ, кожне з яких має власні інтереси. Ця невизначеність робить її ще більш таємничою та могутньою.

Євґєній Пріґожин, ватажок російської групи найманців «Ваґнер», сприйняв переворот як гарну

Асоціація, яку викликає викладений вище наратив (дедалі популярніший) – легендарна битва Геракла з гідрою. Замість кожної відрубаної голови відростали дві, що символізує живучість монстра. Захід і традиційні союзники Африки можуть

новину та запропонував підтримку живою силою

спромогтися відірвати одну-дві голови сучасній гідрі, але якщо вони хочуть приборкати чудовисько, то мусять усвідомити, що їм доведеться запастися терпінням і діяти в багатьох напрямках одразу. Путч у Нігері означає відкриття нового поля складної російської гри. Ті тисячі людей на вулицях Ніамея, що махали російськими прапорами та кляли колишніх колонізаторів, Францію – відлуння петербурзького саміту в віддаленому куточку Африки. Євґеній Пріґожин, ватажок російської групи найманців «Ваґнер», сприйняв переворот як гарну новину. Також він запропонував допомогу живою силою, подавши в такий спосіб сигнал, що з тіла гідри виростає ще одна голова.

Хоча Кремль висловив занепокоєння путчем і закликав до якнайскорішого відновлення порядку, цілком очевидно, що за путчистами стоїть Пріґожин, якого багато хто вважав правою рукою Путіна. Визнання лідерів перевороту, відмова західних держав прийняти нове керівництво та звернення Пріґожина до хунти свідчать, що гідра саме в цей час відрощує нову стратегічну голову.

Африка – не простоглядач цієї геополітичної драми

Африка – не просто глядач цієї геополітичної драми. Вона – поле битви та важливий гравець, здатний визначити майбутній порядок. Гідра далі керує припливами та відпливами на африканському континенті, а світ насторожено спостерігає, розуміючи, що підняті нею хвилі не зупиняться біля африканських берегів.

Так само як гідра з грецької міфології живиться хаосом і стає більшою та сильнішою, коли їй чинять опір, Росія, її геополітичне уособлення, міцніє щоразу, коли Захід намагається витягти африканські країни з зони впливу Москви. Проте разом з кожною головою, що виростає з монстра, з'являються можливості для кращого моніторингу та глибшого розуміння.

Мотиви та маневри Росії в Африці настільки мінливі й складні, що проаналізувати цей наратив дозволить тільки всеосяжний і критичний підхід. Будь-який саміт, будь-який путч, будь-яка підтримка чи осуд – лише частина великого геополітичного пазла.

Тільки той, хто збере ці частини докупи, матиме шанс побачити справжнє обличчя гідри, перш ніж та знову сховається в своєму темному лігві.

Як глядачі та гравці в цій хитромудрій шаховій партії, ми мусимо бути пильні. Навіть коли здається, що гідра сховалась, насправді вона планує наступний хід, чекаючи нагоди. Танець влади, стратегії та виживання набирає обертів, і це виклик для *statusquo*, який не слід ігнорувати. Під час цієї геополітичної гри, яка стає дедалі більш напруженою, треба постійно уважно стежити за дошкою, щоб не пропустити наступний хід гідри.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Жоана де Деус Перейра
Брюсель

Д-р Жоана де Деус Перейра (Joana de Deus Pereira) – старша наукова співробітниця *RUSI Europe*, яка спеціалізується на боротьбі з тероризмом та запобіганні й протидії екстремізму.